

Noen ord om calvinisme og luthersk tro

Av Jan Bygstad, prest i DELK Bergen

Asbjørn Berland har i Dagen 22. apr. et innlegg der han går i bresjen for Calvins lære om forutbestemmelse, den såkalte "doble predestinasjon". Denne læren har stort sett vært fremmed på norsk mark, og noen egentlig reformert kirke (som er betegnelsen på de kirker som har sitt opphav i Sveits' reformator, Jean Calvin, 1509-64) har vi heller ikke hatt i Norge. Reformerte kirker i denne mening av ordet finner vi for eksempel i Sveits, Nederland og Skottland. I Tyskland ble det fra 1700-tallet av ført en religionspolitikk i mange av fyrstedømmene der den lutherske kirke ble tvangssammenslått med den lokale reformerte kirke, noe som har blitt en vesentlig side ved lutherdommens tragedie i reformasjonens hjemland. I de senere år har en nykalvinistisk bølge vokst i omfang og kraft i USA, bl.a. eksponert av en dyktig teolog og forfatter ved navn John Piper, som nå også leses av mange i Norge.

Calvins lære om dobbelt forutbestemmelse er ytterst problematisk i møte med det bibelske vitnesbyrd og evangelisk-luthersk tro. Læren innebærer at Gud i sin allmakt og allvitenskap har forutbestemt alle menneskers evige skjebne: De som blir frelst, er forutbestemt til det, og de som går fortapt, er forutbestemt til det. Jesus døde i henhold til denne lære ikke for alle mennesker, men kun for de forutbestemte, - "for Guds folk" som Berland formulerer det. Gud har m.a.o. skapt en stor del av menneskeheten med tanke på å sende dem i fortapelsen. Disse er dermed heller ikke gjenstand for Guds kjærlighet. Det som avgjør hvorvidt mennesket blir frelst eller ei, er ene og alene Guds allmektige vilje.

Denne klassisk reformerte teologien, er i moderne tid gjerne sammenfattet i anagrammet TULIP. De fem bokstavene i dette ordet står for :

T: Total depravity, dvs. at synden er så dyptgående i menneskenaturen at det falne menneske er ute av stand til å bidra til egen frelse på noe som helst vis.

U: Unconditional election, dvs. at Gud utvelger mennesker til frelse uten at mennesket skal eller kan oppfylle noen som helst vilkår.

L: Limited atonement, dvs. at den forsoning som Jesus fullbyrder i sin lidelse og død, ikke gjelder alle mennesker, men kun de utvalgte.

I: Irresistible grace, dvs. at når Gud i sin nåde frelser de utvalgte, er denne nåde tvingende og uimotståelig, og mennesket kan ikke si nei.

P: Perserverance of the saints, dvs. når de utvalgte er blitt frelst, kan de ikke falle ut av nåden ("en gang frelst - alltid frelst").

De to første punktene i denne listen er delvis begrunnet i den hellige Skrift, og er derfor også for en del luthersk tro og bekjennelse. De tre siste punktene må derimot sies å være klart i strid med Skriftens budskap, og derfor også med luthersk tro.

For å ta dette punktvis: Det totale syndeforderv er begrunnet i skriftord som Matt 12,33; 15,19; Rom 3,10ff; 5,12-19; 8,7; Joh 3,6; Ef 2,3; Salm 51,7; Jer 17,9, m.fl. Denne synd er nedarvet fra Adam, slik at hvert menneske fra fødselen av bærer med seg den skade som gjør at det er ute av stand til å bidra til sin egen frelse (Rom 8,3; Gal 2,21).

Av denne grunn lærer også Skriften klart at frelsen er Guds nådeverk alene: Verken i frelsen eller i frelestilegnelsen kan mennesker gjøre noe til eller fra (Rom 9,16), - alt er Guds verk i Sønnen (se f.eks. Joh 1,13; Rom 3,21ff; 8,3; 11,6; Ef 2,4-10; m.fl.). Ikke en gang det å tro står i menneskets makt, men skapes av Gud gjennom nådens midler (Joh 6,63; Rom 1,17; 10,17). Her finner vi et avgjørende skille mellom Calvin og Luther, idet Luther knytter Åndens virkning til det forkynte Guds ord, slik at Guds nådevalg virkeliggjøres gjennom Ordets nådemiddel. Derimot kan det ikke ut fra Skriften begrunnes at Gud fra evighet av har forutbestemt noe menneske til evig fortapelse. Ei heller kan Calvins tanke om at syndefallet egentlig var Guds vilje og bestemt av ham, begrunnes ut fra Skriften. Calvin har her en tenkning om Guds forsyn ("providentia Dei") som grenser filosofisk determinisme. Det er den samme tenkning om det uavvendelige i forutbestemmelsen som ligger bak talen om "en gang frelst, alltid frelst".

Når det gjelder det tredje punktet, at Jesu soningsgjerning på korset kun gjelder de forutbestemte, har dette klare ord fra Skriften mot seg: "- han er en soning for våre synder, og det ikke bare for våre, men og for hele verdens" (1Joh 2,2). Likeledes lærer Skriften at Guds frelsesvilje er universell: "Gud vil at alle mennesker skal bli frelst og komme til sannhets erkjennelse" (1Tim 2,4). Når noen går fortapt, beror det derfor ikke på Guds vilje, men på menneskers egenvilje og forherdelse mot evangeliet. Det er Skriftens vitnesbyrd om Guds kjærlighet til en fallen og fortapt menneskehet som er selve hjørnesteinen i evangeliet (Joh 3,16f). Der dette forvanskes eller avsvettes, fornektes selve evangeliet.

I den lutherske tro og bekjennelse fastholdes det paradoksale i Bibelens budskap om disse ting: Både avvises talen om en fri vilje hos mennesket i frelsessaken (CA 18 og FC 2), idet frelsen er noe som er Guds verk alene. På den annen side fastholdes det med Skriften at om et menneske går fortapt, er dette menneskets eget valg og skyld (f.eks. Joh 3,36). Sagt populært: Mennesket kan ikke si "ja" til frelsen, men kan si "nei". Frelsen er Guds verk alene, fortapelsen menneskets ansvar alene. Denne paradoksaltet er ikke mulig å få til å gå opp i en enkelt rasjonell formel. Calvins lære om dobbelt forutbestemmelse er et forøk på å få den bibelske paradoksaltet til å gå opp rasjonelt, og ender derfor i at han "går ut over det som skrevet står" (1Kor 4,6).